

ქვემო მაჭახლის ექსპედიციის, სოფელ ქედქედის (სინდიეთი)
არქეოლოგიური ექსპედიციის ანგარიში (2021 წელი)
Report on archaeological expedition of Kvemo Machakheli, Kedkedi village (Sindiety)
(2021 year)

თამარ შალიკაძე

სსიპ - აჭარის მუზეუმი,
სამეცნიერო და საგამომცემლო საქმის კურატორი
ისტორიის აკადემიური დოქტორი.

იზოლდა დუმბაძე

სსიპ - აჭარის მუზეუმი,
ბათუმის არქეოლოგიური მუზეუმის
ექსპოზიციის სამსახურის უფროსი,
არქეოლოგიის აკადემიური დოქტორი.

Tamar Shalikadze

LEPL Ajara museum,
Curator of scientific and publishing work
Doctor of History.

Izolda Dumbadze

LEPL Ajara museum,
Head of archaeological exposition
Batumi Archaeological Museum.
Doctor of archaeology.

DOI: <https://doi.org/10.52340/wbam.2023.07>

აბსტრაქტი: ქვემო მაჭახლის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ კვლევითი სამუშაოები აწარმოა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოფელ ქედქედში (სინდიეთი), სადაზვერვო სამუშაოების დროს გამოვლენილი მარანის შესწავლის მიზნით. იგი მდებარეობს კერძო პირის სულიკო ძნელაძის საკარმიდამო ნაკვეთში. თხრილი მიმართულია ჩრდილოეთით, მარანი დამხრობილია აღმოსავლეთისაკენ. არქეოლოგიური სამუშაოები ვაწარმოეთ მარანის სამხრეთის მიმართულებით. NO სექტორის I კვადრატში, 50 სმ. სისქის ჰუმუსის მოხსნის შემდეგ, გაიწმინდა 6 მ. სიგრძის, სხვადასხვა ზომის მშრალად ნაგები ქვის წყობა - ყორე. იგი უშალოდ ე.წ. სათავსოს გაგრძელებას წარმოადგენს. რომელსაც ჰქონია მომრგვალებლი 1,40სმ. სიმაღლის შესასვლელი. შიდა სივრცის გვერდები საგანგებოდაა ჩამოსწორებლი, რაც თითქოსდა ქმნის ავზის შთაბეჭდილებას. მარანის ცენტრალურ ტერიტორიაზე გაიწმინდა სამ რიგად განლაგებული ქვევრები. ყველაზე დიდი ქვევრის ირგვლის თავმოყილია საშუალო ზომის ქვევრები, პირველად გვხდება ასევე, პატარა ზომის ორი ქვევრი. ჯერჯერობით მიკვლეულია თორმეტი ქვევრი. გაიწმინდა პირ-ყელისა და მხრის დონეზე. ყველა მათგანი კირქვის ფენითა და პატარა ზომის ქვებითაა გამაგრებული. მიეკუთვნება სადა და რელიეფური ზოლებით შემკული ქვევრების ტიპს. მსგავსი ქვევრები ფართოდაა გავრცელებული საქართველოს სხვადასხვა მარნებზე, ისინი მე-12 საუკუნით თარიღდება. გამორჩეულია მე-8 ქვევრი. შემკულია რგოლისებური ფორმის რელიეფური სარტყელით, რომელსაც მოსდევს წრიული ზოლები. აჭარის ძეგლებზე მსგავსი ქვევრები გვხდება, როგორც იმპორტის, ასევე ადგილზე დამზადებული ნიმუშების სახით.

სოფელ სინდიეთში გამოვლენილი მარანი წინასწარეულად შეიძლება XII-XVI სს დათარიღდეს. მიეკუთვნება ფერდობზე გამართულ, ტერასული ტიპის კომპლექსს, რომლის გამაგრებისათვის გამოყენებულია ქვის ყორის წყობა და მკვრივი ქანი. ქვევრების გარდა მის ნაწილს შეადგენს საწნახელი და თონე მათი შესწავლა მომავლისშიც

გაგრძელება.

საკვანძო სიტყვები: სინდიეთი, მარანი, რელიეფურორნამენტური ქვევრები.

Abstract: Kvemo Machakheli Archaeological Expedition conducted research works in the village of Kedkedi (Sindieti), Khelvachauri Municipality, in order to study the cellar spotted during observations. It is located in the property of a private citizen - Suliko Dzeladze. The pit is directed towards north and the cellar is directed towards east. We conducted archaeological works in the southern direction of the cellar. In the I square of sector NO, after removing humus, we cleaned drily built stone formations of 6 meter length and different sizes, which is a direct continuation of so called "storeroom", it had a rounded 1,40 santimeters enterence. The walls of interior space are straightened on purpose, which seemingly creates the impression of a tank. We have cleaned three lines of Kvevris, located in the central area of the cellar. The largest Kvevris are surrounded by medium-sized Kvevris and for the first time, we found two small sized Kvevris. So far we have discovered twelve Kvevris. We cleaned their mouths, necks and shoulders. All of them are strengthened with a layer of limestone and small sized stones. They belong to a plain type of Kvevris decorated with relief stripes. Similar Kvevris are widespread in different cellars of Georgia, they date back to the twelfth century. The eighth Kvevri is distinguished. It is decorated with a ring-shaped relief belt, followed by circular stripes. Similar Kvevris can be found on the monuments of Ajara, as well as imports and locally made samples.

The cellar discovered in the village of Sindieti can be pre-dated to XII-XVI centuries. It belongs to the terrace-type complex on the slope, for the reinforcement of which a stone formation and dense rock are used. In addition to the Kvevris, the winepress and tandoor are also a part of the cellar. We will continue to study them in the future as well.

Key words: Sindieti, cellar, Kvevris with relief ornament.

2021 წლის შემოდგომაზე ქვემო მაჭახლის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ კვლევითი სამუშაოები აწარმოა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოფელ ქედქედში (სინდიეთი), სადაზვერვო სამუშაოების დროს გამოვლენილი მარანის შესწავლის მიზნით. მარანი მდებარეობს კერძო პირის სულიკო ძნელაძის საკარმიდამო ნაკვეთში. ბორცვოვან-ტერასული ადგილი მთლიანად დაფარული იყო ეკალ-ბარდებითა და ბუჩქნარით, ამიტომაც თავდაპირველად დავიწყეთ შესასწავლი ტერიტორიის მათგან გასუფთავება. თანდათან ჩნდებოდა მასიური ქვის მონოლითში გამოკვეთილი წრიული ფორმის სათავსო, ასევე სახვადასხვა ზომის ქვებისაგან გამართული წყობებიც. ამის შემდეგ თხრილი ავგეგმეთ და დავყავით I და II კვადრატებად (ზომები 4X4).

თხრილი მიმართულია ჩრდილოეთით, მარანი დამხრობილია აღმოსავლეთისაკენ. გადავწყვიტეთ მიმდინარე სეზონზე არქეოლოგიური სამუშაოები მარანის სამხრეთის მიმართულებით გვეწარმოებინა. NO სექტორის I კვადრატში დავიწყეთ 50 სმ. სისქის ჰუმუსის მოხსნა. აქა-იქ ჩნდებოდა სხვადასხვა საყოფაცხოვრებო კერამიკის ფრაგმენტები. კვადრატის ჩრდილოეთ ნაწილში დავიწყეთ 1, 60 მ. სისქის გადმონაყარი ბორცვის მოხსნა. თანდათან გაიწმინდა 6 მ. სიგრძის, სხვადასხვა ზომის მშრალადნაგები ქვის წყობა - ყორე. იგი სამხრეთისკენაა მიმართული და გაუთხრელ ფართობში შედის. სიმაღლე 1,50 სმ. და გამართლია 40 სმ. მქონე მკვრივ ბუნებრივ ქანზე. იგი უშალოდ ე.წ. სათავსოს გაგრძელებას წარმოადგენს. რომელსაც ჰქონია მომრგვალებლი 1,40 სმ. სიმაღლის შესასვლელი. შიდა სივრცის გვერდები საგანგებოდაა ჩამოსწორებლი, რაც თითქოსდა ქმნის ავზის შთაბეჭდილებას (მისი შესწავლა მომავლისთვის გადავდევით). შესასვლელთან აქაც კარგად ჩანს მკვრივი დედაქანი. სწორედ ამ სიმაღლეზეა მარანში ჩადგმული ქვევრები. ისინი მარანის ცენტრალურ ტერიტორიაზე სამ რიგადაა განლაგებული. ყველაზე დიდი ქვევრის ირგვლივ თავმოყილია საშუალო ზომის ქვევრები, პირველად გვხვდება ასევე,

პატარა ზომის ორი ქვევრი. ჯერჯერობით მიკვლეულია თორმეტი ქვევრი. გაიწმინდა პირ-ყელისა და მხრის დონეზე. ყველა მათგანი კირქვის ფენითა და პატარა ზომის ქვებითაა გამაგრებული. მათი დახასიათება ასეთია:

ქვევრი № 1 დაფიქსირდა NO სექტორის II კვადრატის ჩრდილოეთ ნაწილში. გაიწმინდა პირ-ყელისა და მხრის ფრაგმენტები. ყავისფერკეციანი. პირი მასიური, სამკუთხაგანიკვეთიანი პირი დაფარულია დახრილი ჭდეებით. ყელი ფართო. მიეკუთვნება რელიეფური ზოლებით შემკული ქვევრების ტიპს. კეცის სისქე- 2,5 სმ/. ყელის სიფართოე 30 სმ., პირის ქობა- 61 სმ. მისგან სამხრეთით 1,15 მ.

ქვევრი № 2. დაფიქსირდა NO სექტორის II კვადრატის ცენტრალურ ნაწილში. ყავისფერკეციანი. პირი სამკუთხაგანიკვეთიანი, შემკულია დახრილი ჭდეებით. (ცნობილია ჭდეების სხვადასხვა ვარიაციები) ყელი ფართო. მხრის ტანის დასაწყისი რელიეფური ზოლითაა შემოფარგლული. კეცის სისქე 1 სმ., პირის დმ. -30 სმ. პირის ქობა -8 სმ. მისგან 3, 8 მ. მსგავსი ქვევრები ჩნდება აჭარისწყლის განვითარებული შუა საუკუნეების (ციხისყელი, ცივასულა, ჭვანის ციხე) ძეგლებზე (მამულაძე, 1993:38-39;45-46;61; ტაბ.9,2-3; მამულაძე, 2000:33-41; 45-52; ხალვაში, მამულაძე, მინდორაშვილი, 2017:97-99, ტაბ VII. სურ,30.1-2).

მოშორებით ჩადგმულია პირველი რიგის მესამე ქვევრი. დაზიანებული. გდარაჩენილია ტანის ფრაგმენტები. ესეც მიეკუთვნება რელიეფური ზოლებით შემკული ქვევრების ტიპს. იგივე შეიძლება ვთქვათ მისგან სამხრეთით NO სექტორის I კვადრატში დაფიქსირებულ მე-4 ქვევრზეც.

მეორე რიგის ქვევრები გაიწმინდა NO სექტორის I კვადრატის აღმოსავლეთ ნაწილში.

ქვევრი № 5 დაზიანებული. თიხისა და შემკულობის მიხედვით ჩანს, რომ იგი თავის დროზეც ყოფილა დაზიანებული და დახიზული, ხოლო შემდეგ გამაგრებული. ამ ქვევრის შემთხვევაში საქმე გვაქვს სამმაგი გამაგრებისა და დაკირვის ფაქტთან. მსგავსი ქვევრები ამ სახეობის ადრინდელ ნიმუშებს მიეკუთვნება, რაც საინტერესო დეტალია მარნის დათარიღების თვალსაზრისით. ეთნოგრაფ ნოდარ კახიძის გადმოცემით მაჭახლის ხეობაში ადრეც დაფიქსირებულა ძველი პერიოდის ქვევრები ოღონდაც არქეოლოგიური თვალსაზრისით ისინი შუსწავლეელია (კახიძე, 1974:45).

ქვევრი № 6. დაფიქსირდა NO სექტორის II კვადრატის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში. იგი ზომით ყველაზე დიდია. პირი, ყელი და მხრის ნაწილი მომტვრეულია. იგი წყლით იყო გავსებული, ამოტომ იოლად მოვახერხეთ მისი ბოლომდე ამოწმენდა. პირისა და ყელის დიდი ტაწილი შიგნითვე იყო ჩაყრილი. ჰქონია სამკუთხაგანიკვეთიანი პირი, ფართო ყელი სხვებისაგან განსხვავებით ტანი სადაა. ესეც მთლიანადაა გამაგრებული 6 სმ სისქის კირქვითა და კენჭოვანი ფენით. დაცული სიმაღლე - 1,62 სმ.

ქვევრი № 7. დაფიქსირდა NO სექტორის I კვადრატის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში. დაზიანებული. რელიეფურზოლებიანი. ყავისფერკეციანი.

ქვევრი № 8. დაფიქსირდა NO სექტორის II კვადრატის სამხრეთ ნაწილში. გაიწმინდა პირ-ყელისა და მხრის დასაწყისი. თიხა მოწითალო-მოყავისფრო. პირი სამკუთხაგანიკვეთიანი ყელი ვიწრო. შემკულია რგოლისებური ფორმის რელიეფური სარტყელით, რომელსაც მოსდევს წრიული ზოლები. ისიც კირქვითა და საშუალო ზომის ერთი რიგითაა გამაგრებული. პირის დმ-44 სმ., ყელის დმ. - 31 სმ., კეცის სისქე 1 სმ. აჭარის ძეგლებზე მსგავსი ქვევრები განსაკუთრებით თავს იჩენს 2012 წლიდან. გვხდება, როგორც იმპორტი ასევე ადგილზე დამზადებული ნიმუშები. აღნიშნული ქვევრის თიხაც ადგილობრივია.

ქვევრი №9. დაფიქსირდა NO სექტორის I და II კვადრატების მიჯნაზე. ზედანაწილი მთლიანადაა ჩალეწილი. მისი ბოლომდე გაწმენდა ვერ მოხერხდა. ესეც გამაგრებულია კირქვის ფენით, აღმოსავლეთით კი მას მკვრივი ბნებრივი ქანიც ემატება.

ქვევრი № 10 დაფიქსირდა NO სექტორის I კვადრატების ჩრდილო-აღმოსავლეთ

ნაწილში. ყავისფერკეციანი. დაზიანებლი, რელიეფური ზოლებით შემკული.

ქვევრი № 11-12. დაფიქსირდა NO სექტორის I კვადრატის უკიდურეს აღმოსავლეთ ნაწილში. დაზიანებული. პირისა და ყელის ფრაგმენტები დაკარგულია. დაცული ფრაგმენტის სიმაღლე 30-33 სმ. ესენიც ჩასმულია ბუნებრივ ქანში და კირქვითაა გამაგრებული.

როგორც ვხედავთ სოფელ სინდიეთში გამოვლენილი მარანი წინასწარულად შეიძლება XII-XVI სს დათარიღდეს. იგი მიეკუთვნება ფერდობზე გამართულ, ტერასული ტიპის კომპლექსს, რომლის გამაგრებისათვის გამოყენებულია ქვის ყორის წყობა და მკვრივი ბუნებრივი ქანი. ღია მარნის შესარჩევად ოდითგან ყურადღება ექცეოდა რამდენიმე უმთავრეს გარემოებას: „ალაგობას“, „მიწას“, ჰაერის „მუშაობას“, მიწისქვეშა და მიწისზედა წყლების მოძრაობას, მზის დამხრობას, ჩრდილის მონაცვლეობას და ა.შ. მიჩნეულია, რომ დასავლეთ საქართველოში, სადაც ნიადაგი ტენიანია, მარანს შედარებით მშრალ, მაღლობ, წყლისაგან მოშორებულ ადგილას აშენებდნენ (ჯორჯაძე, 1976:222; ფრუიძე, 1974:108; თოფურია, 1984:6-7; 20-22; ფრუიძე, 2018:50). სინდიეთის მარანი, გამართულია ყველა გარემოების გათვალისწინებით რაც აუცილებელი იყო ღია ტიპის მარნისათვის. მარანი მკვეთრად დაქანებულ ბორცვზეა გამართული, თირ ნიადაგში. ადგილი მშრალი, ზომიერად საქარული და მზიანია. ჩანს, რომ მაჭახლის ხეობის მოსახლეობა მევენახეობა-მელვინეობის დარგს და მასთან დაკავშირებულ ტრადიციებს ზედმიწევნით კარგად იცნობდა.

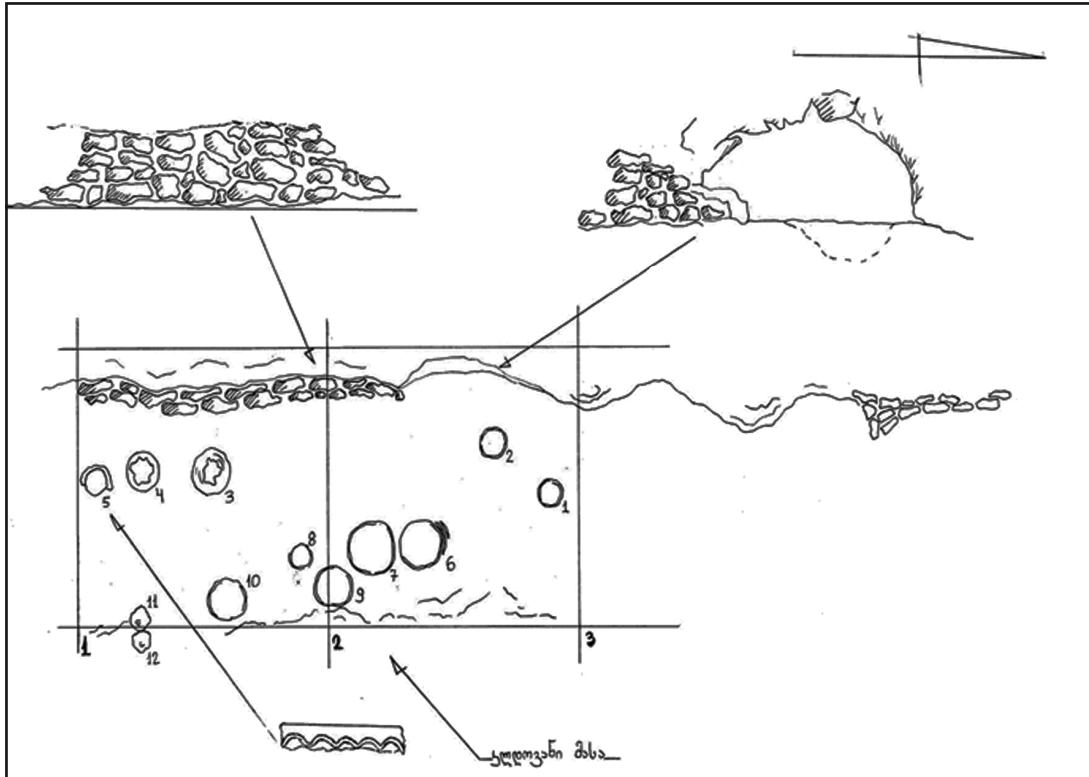
ქვევრების გარდა მარნის ნაწილს შეადგენს საწნახელი და თონე, რომელთა შესწავლა მომავლისთვის გადაიდო.

გამოყენებული ლიტერატურა:

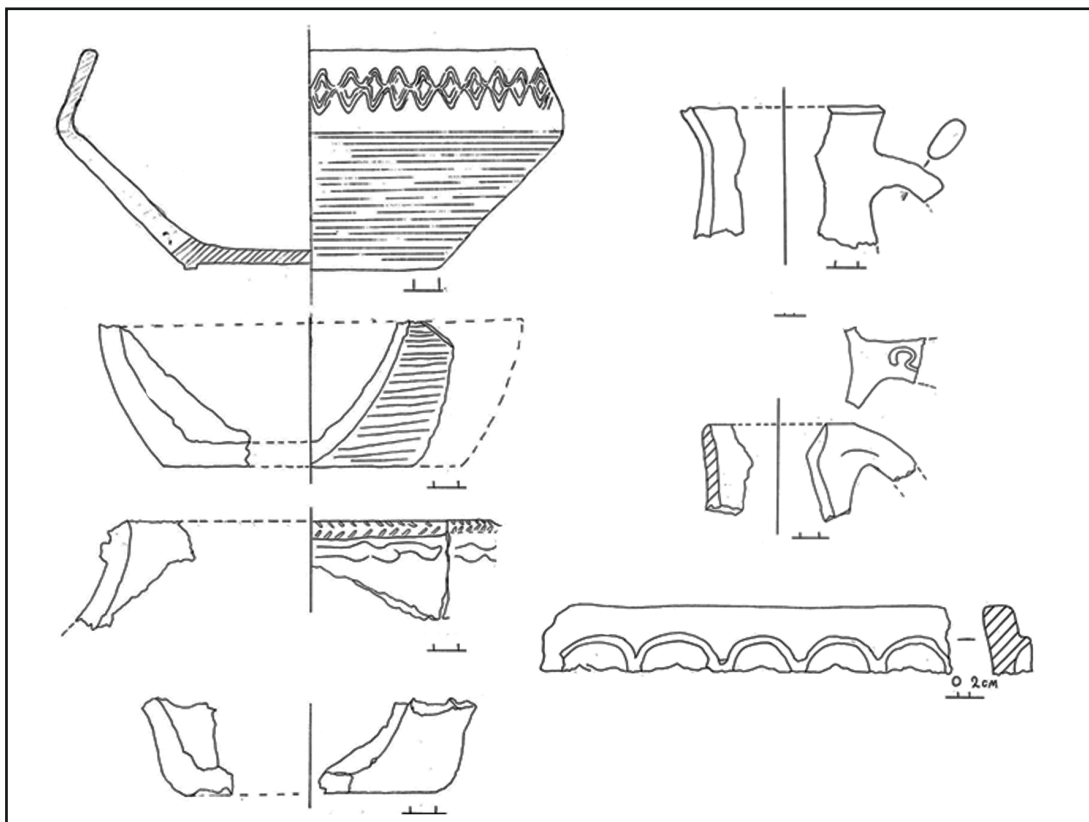
1. თოფურია ნ. ქართველი ხალხის სამეურნეო ყოფის ისტორიიდან, თბ., 1984.
2. ნ. კახიძე. მაჭახლის ხეობა, ბათუმი. 1974.
2. მამულაძე შ. აჭარისწყლის ხეობის შუასაუკუნეების არქეოლოგიური ძეგლები, ბათ., 1993
3. მამულაძე შ. აჭარისწყლის ხეობის მატერიალური კულტურის ძეგლები, ბათ. 2000.
4. ხალვაში მ, მამულაძე შ, მინდორაშვილი დ., -არქეოლოგიური გათხრები ზენდიდში, ბათუმის არქეოლოგიური მუზეუმის შრომები VII, 2017. გვ. 68-109.
5. ფრუიძე ლ. მევენახეობა და მელვინეობა საქართველოში, თბ., 1974.
6. ფრუიძე ლ. საქართველოს მევენახეობისა და მელვინეობის ისტორია, წიგნი მესამე, თბ., 2018.
7. ჯორჯაძე ლ. მევენახეობა და ღვინის დაყენება, კეთება და გაუმჯობესება ხელმძღვანელობისათვის კახური ღვინის მაყენებლობისა, ტფილისი. 1976.

ტაბულების აღწერილობა
 ტაბულები შიგნით დასანომრია მერე შევიტანო აღწერაში

სურ. 1

სურ. 2

ՇՖ. I

სახ. II

